

**Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Disputatio XI [i. e. VI]. De tempore quo facta est Incarnatio, eiusque
conuenientia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93775)

Verbum: quia in Christo complacuit omnem plenitudinem
diuinitatis inhabitare, ut Apostolus dicit ad Colossenses primo. Ergo Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

3. Præterea, Non est conueniens fieri per duo quod per unum fieri potest: Sed vnus Christi aduentus sufficere poterat ad salutem humane nature, qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit quod antea veniret per Incarnationem. Et ita Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

Sed contra est, quod dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit Incarnationis mysterium per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

Respondeo dicendum, quod sicut non fuit conueniens Deum incarnari principio mundi, ita non fuit conueniens, quod Incarnatio differretur vsque in finem mundi. Quod quidem apparet primo ex vniione diuine & humane nature. Sicut enim dictum est, perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum alio modo & conuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim quod de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore præcedit perfectum: in eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem Incarnationis vtrumque concurrunt, quia natura humana in ipsa Incarnatione est perfecta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit, quod a principio humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbum incarnatum est perfectionis humane nature causa efficiens, secundum illud Ioannis primo: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo non debuit Incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio glorie, ad quam perducenda est vltima natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humane salutis. Ut enim dicitur in lib. de quæst. veteris & noui Testamenti in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere scuit, & gratum futurum beneficii: Cum enim languore quodam humani generis, abolere cepisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouata Dei & morum: & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi, qui acceperunt, eam seruauerunt, motus misericordia Dominus, misit filium suum, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo Patri illos iustificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationem diuine virtutis: quæ pluribus modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem presentis & præteriti.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa illa exponit de misericordia perducende ad gloriam. Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi, sciendum est, quod sicut Augustinus dicit in li. retract. non multum tempus incarnationis potest comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem feruoremque fidei, quæ per dilectionem operatur: senectuti autem, quæ est sexta ætas, propter numerum temporum, quia Christus venit in sexta ætate. Et quæuis in corpore non possit simul esse iuuentus & senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatem. Et ideo in lib. 83 quæstionum alicubi dicit Augustinus, quod non oportuit diuinitus venire Magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit, Christum in sexta ætate humani generis tanquam in senectute venisse.

Ad secundum dicendum, quod opus Incarnationis non solum est considerandum ut terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam ut principium perfectionis in humana natura, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod sicut Chrysostomus dicit super Fr. Suarez, Tom. 1.

per illud Ioannis: Non misit Deus Filium suum in mundum: ut iudicet mundum: duo sunt Christi aduentus. Primus qui, ut remittat peccata: secundus, ut iudicet mundum: si enim hoc non fecisset, vniuersi simul periti essent, omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quod non debuit aduentum misericordie differre vsque in finem mundi.

COMMENTARIUS.

In articulo & per se clarus est, & simul cum præcedenti fere est explicatus. Respondet ergo D. Thomas non fuisse conueniens, differri Incarnationem, vsque ad finem mundi. Ex qua conclusione, simul cum cõclusionem articuli præcedentis, vult D. Thomas docere, sufficienter concludi, Incarnationem conuenienti tempore factam, quia nec plus nec minus dilata est, quam oporteret. Probat autem D. Thom. assertionem suam tribus rationibus. Quarum prima in præcedenti articulo sine explicata est. Secunda verò moralis est, & pro materie capacitare sufficiens: scilicet, ne si aduentus Christi amplius differretur, & Dei cognitio, & morum honestas prorsus abolerentur. Tertia est congruentia, quæ conclusionem huius & præcedentis articuli completur.

De solutione ad primum, dicemus statim disputatione sequenti. Solutio vero ad secundum, superiori articulo explicata est. Circa solutionem autem tertij de duplici Christi aduentu, nonnulla superius contra Iudeos dicta sunt: plura vero infra q. 59. tractabimus: vbi de potestate iudicandi Christi Domini disseremus.

DISPUTATIO VI.

In duas Sectiones distributa.

De tempore, quo facta est Incarnatio, eiusque conuenientia.

Non possumus conuenienter expedire quæstionem his articulis à D. Thoma propositam, nisi prius, quo tempore Incarnatio facta est, statuamus. Quomodo enim iudicabit aliquis, an conuenienti tempore Incarnatio sic facta, tempus ignorans, in quo facta sit. De hoc igitur primo loco dicemus breuiter attingentes solum computationem temporum à creatione mundi, vsque ad Christum: hæc enim ad Scholasticum institutum sufficit, & prætermitti non debuit cum eius cognitio & per se iucunda, & Theologis maxime necessaria sit.

SECTIO I.

Quo tempore facta est Incarnatio.

De annorum numero ab orbe condito, vsque ad Christum, tot sunt fere sententiæ, quot scriptores. Cum enim ex Scriptura sacra numerum certum non habeamus, & humane historie, ex quibus hæc computatio magna ex parte pendet, multum inter se discordent, nihil firmum & indubitatum affirmari potest. Vnde alij plusquam quinque mille annos humerant, alij quater mille ducentos, alij quater mille centum, alij quater mille: quibus nonnulli viginti, aut triginta superaddunt, alij demunt. Ut ergo breuiter, quod veritati propinquius videtur, eliciam, præmittam prius vulgarem diuisionem, qua tota mundi duratio per sex ætates, secundum notabiles variationes in vniuerso factas, distribui solet, & quæ-

P

*Sex aetates
secundum
notabiles
variationes
Augusti.*

*1. Aetate.
1556.
Gen. 5. & 7.*

*2. Aetate.
312.
Gen. 11.*

3. Luc. 3.

*3. Aetate.
941.
Exod. 12.*

Gen. 15.

*Gen. 46.
Eugub.
Genebr.*

Gen. 12.

*Gen. 12. &
21.*

*Act. 7.
Gal. 3.*

*Augusti
Euch. &
Euseb.*

Deu. 15.

tum unaquæque durauerit, indicabo. Distribuantur autem illæ ætates hoc modo, vt videre est apud Augustinum de Ciuit. cap. vltim. & primo lib. de Genesi contra Manichæ, cap. 23. Prima ab Adam vsque ad diluuium, secunda, vsque ad Abraham, tertia, vsque ad Dauid, quarta vsque ad captiuitatem Babyloniam, quinta, vsque ad Christum, sexta, vero à Christo inchoata est, & vsque ad finem mundi pro- tenditur.

Prima ergo ætas durauit mille sexcentis quinquaginta sex annis. In quo nulla est controuersia inter Catholicos: quoniam id clare sumitur ex Gen. 5. & 7. iuxta Hebraicam veritatem, & vulgatam editionem, Græci vero sicut Septuaginta interpretes, sexcentos annos addunt huic ætati. Sed decepti sunt errore Græcorum exemplarium, quibus hac in parte fides non est adhibenda.

Secunda ætas durauit solum trecentis viginti duobus annis, quia licet ex Gen. 11. iuxta Hebraicam & Latinam vulgatam editionem, solum ducenti nona- ginta duo anni colligantur, tamen ibi prætermis- sa est generatio Caynam, quam Septuaginta addide- runt, & S. Lucas, c. 3. probauit: Et ideo illi numero addendi sunt triginta anni, quibus Caynam vixit, an- tequam filios generaret; hic vero idem est error apud Græcos, & Septuaginta interpretes, qui notatus est in prima ætate, addunt enim centum annos sin- gulis ætatibus, & ita fere octingentos annos huic æ- tati superaddunt. Sed numerus positus iam est omni- no certus ex auctoritate vulgatæ & Hebraicæ edi- tionis.

In assignando numero tertiæ ætatis est maior dif- ficultas, quia ex Scriptura sacra non satis constat, & pendet ex illa celebri quæstione, quo modo compu- tandi sint quadringenti triginta anni, quibus semen Abraham dicitur habitasse in Aegypto, Exod. 12. Qui- dam enim eos computant à tempore, quo fuit ven- ditus Ioseph, & quadringentos numerant à descensu Iacob propter locum Gen. 15. c. & quia non videtur paucioribus annis fieri potuisse, vt ille populus in Aegypto, vsq; ad multitudinem tantam multiplicaretur, vt sexcenta millia armatorum hominum, abs- que paruulis & mulieribus exierint de Aegypto, cū Septuaginta tantum animæ ingressæ fuerint, Genes. 46. quam sententiam tenet Eugubini. Exod. 12. & Genebrard. lib. 11. Chronog. Communis vero & re- cepta opinio est, illos quadringentos triginta annos computandos esse à promissione facta Abraham, quā- do primū egressus est de terra sua, & cognatione sua, Gen. 12. quadringentos vero annos, de quibus fit mentio Gen. 15. esse numerandos à natiuitate Isaac, quia ibi semen Abraham dicitur peregrinum futurū fuisse super terram, quadringentis annis. cepit autē esse semen Abraham in Isaac: qui natus est viginti quinque annis à prima promissione facta Abraham: vt constat ex Gen. 12. & 21. prætermittuntur autem quinque anni in illis quadringentis, vt ponatur so- lum numerus perfectus, & absolutus, iuxta commu- nem phrasim Scripturæ. Et ita etiam conciliatur locus, Act. 7. & Gal. 3. nam in priori ait Stephanus se- men Abraham peregrinatum esse quadringentis an- nis; in posteriori vero ait Paulus Abraham dictas esse promissiones: & post quadringentos triginta annos datam esse legem: & hanc fere sententiam docuit Augusti lib. 2. quæstionum in Exod. q. 47. & optime lib. 16. de ciuit. c. 24. Eucherius lib. 2. in Genes. cap. 20. Euseb. in Chroni. & eandem supponit lib. 10. de præ- parat. c. 3. cum ait, à primo anno vitæ Abraham, vsq; ad Moysem fluxisse quingentos quinq; annos: intel- ligit autem vsq; ad principatum Moylis, qui octoge- narius erat, cum populum eduxit de terra Aegypti: vt sumitur ex Deuter. vlt. quia quadraginta annis di- citur duxisse populum per desertum, & centesimo vigesimo anno vitæ suæ mortuus esse. Eandem sen-

tentiam habet Epiphanius in Ancorato, non longe à si- ne: vbi multa miscet, quæ mihi non probantur: sed in eis examinandis non licet immorari: tenet etiam Occumenius ad Galatas 3. & ibi alij multi exposito- res: quamuis Diodorus Hieronymus ibid. quæstionem insolutam relinquere videatur: & hæc mihi videtur verior sententia: quam statim ex sacra Scriptura cō- firmabo.

Hæc ergo supposita facile colligitur, hoc tertium mundi sæculum durasse non gentis quadraginta v- no annis. Quem numerum ita supputamus: nam ab ortu Abraham, vsq; ad primam promissionem illi fa- ctam fluxerunt septuaginta quinque anni, Gen. 12. ab illa autem promissione, vsque ad finem captiui- tatis populi in Aegypto, seu vsque ad legem datam (quod idem est, nam post tres menses egres- sionis data est lex) fluxerunt quadringenti triginta anni, vt dictum est. Et potest ita minutatim breuiter decla- rari: nam à dicta promissione Abraham, vsque ad or- tum Isaac fuerunt viginti quinque anni: ab ortu au- tem Isaac, vsque ad ortum Iacob fluxerunt sexaginta, Genes. 25. Iacob autem in gressu est in Aegyptum anno ætatis suæ centesimo trigesimo, Genes. 47. qui omnes efficiunt ducentos quindecim annos. A de- scensu autem Iacob, vsque ad mortem Ioseph fluxe- runt septuaginta, vel vno amplius, quos Augusti- nus, supra ita colligit, quia triginta annorum erat Ioseph, quando præpositus est terræ Aegypti, Gen. 41. Postea vero ante descensum Iacob transacti sunt septem anni vbertatis, & duo vel tres anni famis, Genes. 41. 42. & 43. Ioseph autem centenarius mor- tuus est, Genes. vltim. Superfunt ergo dicti septua- ginta & vnus: qui si addantur supradictis ducentis quindecim, efficiuntur ducenti octoginta sex: his vero addendo octoginta annos vitæ Moylis, colli- guntur trecenti sexaginta sex. Solum ergo superest computandum tempus à morte Ioseph, vsque ad mortem Moylis: de quo tempore Scriptura nihil ex- presse loquitur, Ex dicta autem sententia, quam se- quimur, intelligimus, solum fuisse sexaginta quatuor, aut sexaginta quinque annos: totidem enim su- persunt ad complendum dictum numerum qua- dringentorum triginta annorum. Quod autem non plures fuerint, potest duplici coniectura ex Scriptura confirmari. Prima est, quia inter Leui, & Moy- sen, tantum duæ generationes intercesserunt, Cahat, & Amram, Exod. 6. Ergo satis est, quod intercesse- rint eo tempore dicti sexaginta quatuor anni. Se- cunda est, quia mater Moylis fuit filia Leui proauis Moylis, quæ nata est illi in Aegypto, vt dicitur Nu- mero, 26. Vnde euidenter fit, non posse quadringen- tos annos computari ab ingressu populi in Aegyptum, quia oportere, matrem Moylis habuisse ætatis fere trecentos annos cum illum peperit. Cum nostra au- tem supputatione optime quadrat, quod fuerit tri- ginta, vel quadraginta annorum, & nata ipsa fuerit post viginti quatuor aut triginta quatuor annos de- scensus Leui in Aegyptum. Et ex hac sententia sequi- tur, propriam captiuitatem Aegyptiacam, quæ ince- pisse videtur à morte Ioseph, vt recte notauit Augu- stinus, solum durasse cētum quadraginta annis: vel si numeremus à descensu Iacob, sequitur, durasse

ducentis quindecim annis. Neque est mirum (ait D. Aug.) tam paruo tempore, vsque ad tantam multitudinem fuisse auctum illum populum, fecunditate hominum in eo tē- pore considerata, qui & diuturno tempore vinebant, & omnes generationi vocabantur & plurib. vxoribus vtebantur. Et Aug. addit, id factum esse, adiuuante illo, qui eos voluit valde multiplicari.

Nec contra dicta obstant loca Genes. vel Exo- di. Nam facile primus exponitur: sic enim habet- ur in Genesi. Scito prouocens, quia peregrinum fu- turum sit semen tuum in terra non sua, & subiecit eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Ex quo non

*Epiph.
Occuma.
Hieron.*

Gen. 12.

*Gen. 25.
Genes. 47.*

Augusti.

*Gen. 41.
Exod.*

Exod. 6.

Num. 26.

Augusti.

Genes. 15.

non potest sumi, seruitutem solam duraturam quadringentis annis, sed omnia illa peregrinationem & afflictionem, fuisse quadringentis annis terminanda. Et ex hoc loco explicandum est loc⁹ Exodi: cuius verba difficiliora sunt. Sic enim habet: *Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Sed non est sensus, omnes illos annos transactos fuisse in Aegypto, sed ibi fuisse completos. Et ad hoc explicandum addiderunt Septuaginta particulam illam: *Et in terra Canaan.* Itaque in Aegypto, & in Canaan habitauit populus quadringentis triginta annis. Et hanc expositionem sequuntur fere omnes expositores. Exod. vti in catena Lippom. videre est. Et iuxta hanc sententiam intelligitur obiter locus Actorum 13. vbi Paulus numerat quadringentos quinquaginta annos vsque ad diuisionem terrae promissionis, in cepisse enim videtur numerare ab ortu Isaac: à quo, vt diximus, fluxerunt quadringenti anni, vsque ad exitum populi ex Aegypto: quibus si addamus quadraginta, quibus populus fuit in deserto, & decem, vel paulo fortasse plures, quibus imperauit Iosue, vsque ad illud tempus, quo promissionis terram distribuit dictus numerus annorum efficitur.

Habemus ergo ex dictis, ab ortu Abraham, vsque ad legem datam effluxisse tempus quingentorum quinquaginta annorum: vt bene dixit Eusebius, dicto loco de preparat. Euangel. A lege, autè data, vsque ad initium Regni David fuerunt quadringenti triginta sex anni, vt euidenter sunt ex lib. 3. Reg. c. 6. vbi à lege data, vsque ad initium templi Salomonis, numerantur quadringenti octuaginta anni, cepit autem Salomon ædificare templum anno quarto Regni sui, vt ibidem dicitur. Dauid autè quadraginta annis regnauit. 3. Regum 2. demptis ergo his quadraginta quatuor annis, ab illo numero quadringentorum octoginta annorum, super sunt dicti quadringenti triginta sex, qui additi supra quinq; & quingentos efficiunt dictum numerum nongentorum quadraginta vnius annorum, quibus hanc tertiam ætatem durasse diximus.

Quarta ætas, qua Regnum Iudæorum durauit ab initio Regni David, vsque ad captiuitatem Babylonicam, facilius computari potest ex lib. 3. Reg. 2. n. 22. & sequentib. & lib. 4. c. 8. & sequentib. addendo nulla ex 2. Paral. 12. & 22. Ex quibus locis simpliciter omnia computando, prout in Vulgata habentur, quadringenti septuaginta anni colliguntur, quibus hanc ætatem durasse dicimus.

Tres autem difficultates circa computationem huius ætatis expedire oportet. Prima est, quia hic numerus annorum ex duplici capite videri potest diminutus. Primo, quia numerati sunt Reges, qui sibi inticem successerunt: contingit autem sæpe inter regna interponi: & hæc non sunt numerata, nec supputata. Secundo & difficilius, quia in ea supputatione solum numeramus annos, quos Scriptura sacra vnicuique Regi attribuit: & tamen non videtur semper numerare omnes: cuius exemplum manifestum est in Saule: de quo 1. Reg. c. 13. dicitur duobus annis regnasse, cum tamen Paulus, Act. 13. quadraginta annos illius regno tribuat: & in hoc sæculo de quo agimus, Ioram dicitur regnasse octo annis, & cepisse regnare trigésimo secundo anno ætatis suæ 4. Reg. 11. Vnde fit, illum fuisse mortuum in quadragésimo anno suæ ætatis, quod omnino stare non potest: quia filius eius Ochozias, qui illi immediate successit, regnare cepit quadragésimo secundo anno suæ ætatis 2. Paral. 22. esset ergo natus duobus annis ante patrem suum, si Ioram octo tantum annis regnasset. Et ideo Hebræi dicunt, illum regnasse viginti octo annis: numerari autem tantum octo, quia in reliquis pessime regnauit, quod sequitur Glossa, & Lyra, qui addunt, ad hoc indicandum dictum esse 4. Reg. 11. Ochoziam cepisse regnare 22.

Fr. Suarez, Tom. 1.

anno ætatis, cum tamen 2. Paralip. dicatur cepisse regnare anno quadragésimo secundo: vt illi viginti anni regni paterni supplerentur, ne in computatione annorum error accideret. Aliud exemplum esse potest de Amos, qui 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 23. dicitur regnasse duobus annis: & Euseb. in Chron. secutus, vt ipse ait, septuaginta, illi tribuit duodecim annos: & idem refert Beda in lib. de sex ætatib. & alij recentiores.

Ad primam tamen respondetur, in dicta supputatione ex sacra Scriptura desumpta successione Regum semper fuisse continuatam sine intermissione: quod si aliqua aliquo tempore facta est, vt tempore Athaliae, illius meminit sacra Scriptura: & ita tempus illud etiam numeratum est. Sicut è contrario, cum interdum accidit, filium simul cum patre regnare, ne iidem anni bis numerarentur, patris solum tribuuntur, vt expresse videre est in Ioachim, qui simul regnauit cum Azaria patre suo, 4. Reg. 15.

Ad secundum respondetur: quando sacra Scriptura obiter mentionem facit Regni alicuius, non semper numerare integre, & absolute numerum annorum, quibus ille regnauit, vt videre est in Cyro, Balchazar, Dario, & similibus. Nam cum Scriptura sacra non tractet horum Regum historiam, sed attingat solum, quantum ad texendam suam sacram historiam expedit, solum illorum annorum mentionem facit, qui ad hunc finem pertinent. Vnde non fit, huiusmodi Reges non plures annos regnasse, quam in Scriptura contineantur, vt per se satis videtur clarum, & notauit Hieronymus, super 11. caput Danielis. At vero in hac historia Regum Iudæ, & Israel, quam Scriptura sacra per se intendit, & absolute tractat, sine dubio intelligendum est, semper ponere integrum annorum numerum, quibus vnusquisque Rex imperauit: præsertim à tempore Dauidis, & saltem eo modo, qui necessarius erat: ad chronologiam Regum sine errore texendam. Neque in hac parte tutum, aut firmum videtur, à Scripturæ litera discedere, nisi aliunde ex eadem Scriptura aliud aperte constet: vt in exemplo illo de Saul, nam locus Pauli explicuit locum Regum. In quo etiam satis indicatum est, non sine aliqua metaphorâ locutam fuisse Scripturam, prius enim dicit filium vnus anni fuisse Saul cum regnare cepit, scilicet quoad animi candorem: & eodem modo subdit duobus annis regnasse, scilicet sancte, & iuste. Quanquam fortasse intelligi potest, totum tempus Regni Saul, quo regnauit etiam viuente Samuele, fuisse quadraginta annorum: post mortem autem Samuelis tantum regnasse duobus annis, siue in illis quadraginta annis computetur totum tempus, quo iudicauit Samuel, vt multi volunt, siue sit omnino distinctum: ad nostram enim computationem hoc nihil refert: nam totum hoc tempus pertinet ad tertiam ætatem.

Ad aliud vero exemplum de Ioram respondetur cum Eusebio, & alijs, quos Genebrar. lib. 1. sequitur, illos viginti annos nullo modo addi posse Regno Ioram, vel Ochozias. Primo quidem, quia computando annos Regum Israel, qui eodem tempore regnarunt, scilicet Ioram, Iehu, & Ioahaz. 4. Reg. 3. & 10. est euident, non posse addi illos viginti annos: tum etiam, quia sine vlllo fundamento dicitur, viginti annos Regni Ioram fuisse prætermittendos, solum quia inique regnauit: hæc enim ratione complures alij fuissent prætermittendi. In conciliandis autem citatis locis difficillimis, multa dicuntur ab autoribus, quæ nunc examinare non est necesse. Mihi breuiter occurrit, dici posse Ioram quidem cepisse regnare trigésimo secundo anno ætatis, vt Scriptura aperte dicit, & regnasse viginti octo annis, viginti autem simul cum patre suo Iosaphat. Nam 4. Reg. 8. dicitur cepisse regnare quinto anno Regni Iosaphat: & tamen 3. Reg. vlt. dicitur, regnasse Iosaphat

P 2 vigin.

Viginti quinque annis: regnavit ergo viginti simul cum Iosaphat, post illum vero regnavit octo annis, qui soli numerantur, quia illi solum pertinebant ad chronologiae computationem. Vnde sit, Ioram mortuum fuisse sexagenarium: nec Scriptura unquam dixit, illum mortuum fuisse quadragenarium. Ad conciliandum autem alia duo loca, oportet similiter dicere, Ochoziam coepisse regnare simul cum patre, vigesimo secundo anno aetatis, ut dicitur 4. Regum, & cum eo regnasse viginti annis: post mortem vero patris tantum regnasse vno anno, cum iam esset quadraginta duorum annorum, ut dicitur in Paralip. Et ita solum vnus pertinet ad chronologiam: & ideo solus ille numeratur. Ad ultimam de Amos respondetur, tantum regnasse duobus annis ut in vulgata expresse habetur. Neque est vlla ratio eam aliter interpretandi: nec Septuaginta, prout habemus in Complutensi, aliter habent.

Secunda difficultas est, quia in supputatione horum annorum, semper sumimus annos, quos Scriptura sacra singulis Regibus tribuit, tanquam integros & completos, cum tamen vltimus in huiusmodi historiis sit, ut annus inchoatus pro completo numeretur ex quo sit, ut idem annus, vel integer, vel quo ad magnam eius partem, bis numeretur, ita ut verisimile sit vniuscuiusque Regis aetati dimidium annum ultra veritatem addi, si omnia bene moraliter computentur. Et haec eadem difficultas locum habet in computatione annorum facta in primo, & secundo saeculo: nam quod hic dicimus de tempore, quo singuli Reges regnarunt, habet locum in temporibus, seu aetatibus, quibus singuli homines vixerunt: quorum successio in illis prioribus aetatibus computatur. Imo, ut quod est fateamur, haec difficultas in omni chronologica supputatione locum habet: nec video, quid responderi possit nisi solum, in his rebus non esse exactam certitudinem requirendam, sed contentos nos esse debere, numerando & supputando annos eo modo, quo in historiis & praecipue in sacra Scriptura numerantur. Praeterea, quia fortasse non semper annus inchoatus pro completo ponitur, sed interdum inchoatus tanquam imperfectus omittitur, & numerus integer ac perfectus ponitur, quod saepe esse in Scriptura vltatum docuerunt Epiphanius in Anchorato, & Augustinus lib. quaest. in Exod. quaest. 47. & in proposito fieri potest coniectura: quia 3. Reg. 2. David dicitur regnasse quadraginta annis: quos tantum ego in dicta annorum summa computavi: & tamen ex 2. Reg. 5. sumi potest, illum regnasse quadraginta annis, & sex mensibus. Athalia etiam dicitur regnasse sex annis 4. Reg. 11. & 2. Paral. 22. & tamen regnasse etiam aliquam partem septimi anni, ex eisdem locis desumitur. Itaque, si alicubi fortasse pars alicuius anni bis numeratur, alibi pars alia omittitur: & hoc modo vnus error ex alio compensatur, neque in re tam lubrica potest esse certior supputatio.

Tertia difficultas est de termino huius aetatis, diximus enim, ad captivitatem Babylonicam terminari. Fuit autem triplex haec Babylonica captivitas, ut constat ex 4. Reg. 24. & 25. Et ideo dubium esse potest, de qua illarum hoc intelligendum sit. Sed haec difficultas tangit aliam statim in sequenti aetate tractandam, nunc breuiter dicitur, hanc aetatem computari vsque ad vndecimum annum Regis Sedechiae, in quo vltima captivitas, & propria desolatio, & finis proprii Regni Iudaici in Ierusalem acciderunt.

Quinta aetas omnium difficillima est, ad verum annorum numerum, quo duravit, supputandum, tum, quia ex Scriptura sacra parum, aut fere nihil sumi potest, tum etiam, quia pendet ex duabus grauissimis difficultatibus, quarum altera est de principio & fine septuaginta hebdomadarum Danielis, quam supra fere indecisam reliquimus propter hi-

storiarum incertitudinem, altera est de initio & fine septuaginta annorum Babylonicae captivitatis, quam praedixit Ieremias, cap. 25. 29. 51. Vnde factum est, ut auctores in varias sententias diuisi sint, nam Genebr. lib. 2. Chronog. in fine solum tribuit huic aetati annos quingentos viginti vnum. Beda autem in lib. de sex aetatibus tribuit quingentos sexaginta, Driedo libro 3. de dogmatibus, capit. 5. quingentos nonaginta sex, ex Eusebio, autem in chronico sumuntur anni quingenti octoginta quinque. Nam ipse ponit captivitatem illam accidisse Olympiade quadragesima septima, anno secundo, cum Clemens, Alexand. lib. 1. Stromat. ortum autem Christi Domini certum est euenisse Olympiade centesima nonagesima quarta, anno tertio, ut ipse etiam inferius scribit. Duravit ergo haec aetas centum quadraginta quinque Olympiades, & annum vnum, quae ad annos redactae efficiunt dictum annorum numerum. Sed haec supputatio Eusebii supponit, ab initio huius aetatis, seu desolationis Ierusalem, vsque ad reedificationem templi inchoatum sub Cyro tantum intercessisse annos triginta, quod multis alijs non sit credibile. Habet etiam haec sententia aliam difficultatem supra tactam, dum exponeremus hebdomadas Danielis, quia plures annos tribuit imperio Graecorum, quam veritas Scripturae patiatur. Quae difficultas procegit in omni sententia, quae per Olympiades colligit numerum annorum huius aetatis. Vnde etiam sit hoc negotium magis ambiguum, & incertum: quia verisimilior omnium rationum computandi haec tempora existimata est haec, quae sumitur ex numero Olympiadum: quae tamen ex Scriptura conuinci videtur in hac parte continere errorem.

Utergo in re tam incerta aliquid dicamus, statua-
mus primo ab vndecimo anno Regni Sedechiae, vsque ad initium Regni Cyri in Babylonia: intercessisse septuaginta annos, ut est communior sententia ex Iosepho lib. 11. antiquit. in princip. & Iulio Africano lib. 5. de ratione temporum, quam indicant etiam Laetant. lib. 4. capit. 5. & Cyril. lib. 8. contra Iulian. quos sequuntur Ioan. Lucidus lib. 2. de rat. temp. c. 11. & Cano lib. 11. de locis c. 5. & argumento 9. & Benedictus Pererius lib. 11. in Daniel q. 4. & 5. Et sumitur breuiter ex Scriptura: nam Ieremias praedixit desolationem Ierusalem, & captivitatem Iudaeorum in Babylone duraturam septuaginta annis, ut constat ex citatis locis, & ex c. 9. Danielis. Certum est autem ex 1. Esdræ. ca. 1. illos septuaginta annos completos esse in initio Regni Cyri, quando Iudaeorum captivitas solui coepit, & illis facultas data est revertendi in terram suam, ut praedictum fuerat Isai. 44. & 45. Hoc aperte patet ex verbo illo Esdr. In anno primo Cyri Regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Ieremiae, suscitauit Dominus spiritum Cyri, &c. Tum ergo completi sunt septuaginta anni captivitatis, praedicti a Ieremia. Quod vero hi anni inchoati fuerint ab vndecimo anno Regis Sedechiae, constat, quia tunc & non antea fuit templum omnino dirutum, & Ierusalem incensa & destructa, & tota regio Iudaeorum vastata, & desolata, ut constat ex 4. Reg. 15. in alijs enim captiuitatibus haec populus captiuus ductus sit magna ex parte, non tamen fuit templum euersum, nec regio desolata: Praedixerat autem Ieremias: septuaginta illos annos non tantum transmigrationis, & captiuitatis, sed etiam desolationis: sic Ierem. 25. enim ait c. 25. Et erit terra in solitudinem, & in stuporem, & seruient Regi Babylonis septuaginta annis: Et ideo Dan. 9. dicitur: Intellexi numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. Et similia habentur. 2. Par. 36.

Dices Hoc argumento probaretur, non fuisse desolationem terminatam tempore Cyri, quia licet ipse iussit, templum instaurari, non tamen id factum est vsque

Epiphanius
Augustinus
3. Reg. 2.

2. Reg. 5.

4. Reg. 11.
2. Paral. 22.

4. Reg. 4.

De hebdomadibus
Danielis.
Iosephus.
Iul. Africanus.
Laetantius.
Cyrillus.
Io. Lucidus.
Cano.
Pererius.
Dan. 9.
1. Esdr. 1.
Isai. 44.

Reg. 15.

Ierem. 25.

2. Par. 36.
Obisatio.

solatio. vsque ad Darium. Respondetur Licet templum non fuerit sub Cyro perfectum, fuit tamen inchoatum; & altare erectum; & sacrificia incoeperunt offerri, & terra inhabitari, & ideo iam non poterat dici terra desolata, neque durasse adhuc fublatum, v. Scriptura supra loquitur, id est, cessationem à sacrificijs, & aliis legalibus cæremoniis in eo loco perficiendis, & ideo recte dicitur completos esse tunc septuaginta annos desolationis.

Objectiones. Non desunt tamen contra hanc sententiam, quam
ut veriore supponimus, grauissimæ difficultates
ex sacra Scriptura desumptæ, quas persequi non est
nostri instituti. Indicabimus tamen eas, tres præfer-
tim, quæ præcipuè sunt. Prima sumitur ex verbis il-

lis Zachar. i. Iste aut septuagimus annus est: quibus significatur, septuaginta annis impletis esse tempore Zachariæ, qui profetauit anno secundo Darii Hytaspis, qui multis annis fuit post Cyrum. Secundum est: quia fitot anni fluxissent à desolatione ierusalem vsque ad Cyrum, Mardocheus vixisset plusquam ducentos annos, quod incredibile est. Tertia sumi potest ex chronologia, addito testimonio ierem.

capit. 27. Nam regnum Chaldaeorum ante imperium
Cyri solum duravit post Nabuchodonosor in
filio, & nepote eius, scilicet Euilmerodach, & Bal-
thafare, qui post vastationem Ierusalem regnarunt
quinguaingenta duos annos: viginti sex, quibus super-
vixit Nabuchodonosor, ut sumitur ex 4. Reg. 24. &
25. viginti tres, quos historiz tribuunt Euilmero-
dach, & Balthafari tres, ex Daniel. 8. qui complent
dictum numerum.

Ad primam, propter illa verba multi existimant, alios esse septuaginta annos captiuitatis, de quibus loquitur Zacharias, & alios de quibus locutus est Iheremias. Isti enim completi sunt initio imperij Cyri, vt ostensum est illi vno secundo anno Darij Hytaspis: & ideo dicunt, annos à Ieremia prædictos non incepisse in tertia captiuitate Sedechiæ, sed in prima Ioacim, vel secunda Ieconiaz. Annos vero, de quibus Zacharias loquitur, incepisse in vltima captiuitate. Sed hoc stare non potest cum iis, quæ diximus, neq̃ cum chronologia à grauioribus autoribus probata: quia inter primam & vltimam captiuitatem, tantum interfuerunt decem & nouem anni: & inter se-

4 Reg. 24. cundam & tertiam vndeicim, vt patet ex 4. Reg. 24. & 25. At vero à primo anno Cyri, vsque ad secundum Darij Hyfaspis inter fuerunt quadraginta, vel plures anni, vt est communior sententia : cui fauere illud Ioan. 2. *Quadraginta sex annis edificatum est templum hoc.* Adde, hos duplices septuaginta annos, nolum habere fundamentum in Scriptura : nam Angelus, qui Zachar. 1. dixit illa verba : *Isse iam septuaginta annis annus est,* non attulit nouam prophetiam, aut reuelationem, quod postrema illa captiuitas effec septuaginta annis duratura, sed alludit fine dubio à prophetia Ieremiæ, & interpellans Deum, vt miseretur Ierusalem, & vrbium Iudæ, allegat septuaginta annos à Ieremia prædictos iam esse impletos. Nec dicit affirmando, illum annum in quo loquebatur fuisse septuagesimum, sed per interrogationem dicit : *Isse septuagesimus annus est?* quasi diceret : iam di septuaginta anni dicti à Ieremia impleti sunt, & Ierusalem, ac vrbes Iudæ nondum electam receperunt libertatem, &c. Et hanc expositionem indicauit Hieron. & aperte Lyranus, & alij.

Ad secundam, omisis multis, quæ dici possunt
respondetur, Mardocheum non fuisse in personâ
sua (vt ita dicam) transfactum ab Ierusalem in Baby-
lonem; tempore captiuitatis factæ sub Ieconia, se-
in parentibus suis, ipse vero ortus est in Babylonem
neq. aliud colligitur ex lib. Esther. c. 2. & ita facile
omnia conciliantur.

& Bēda lib. de sexzētatibus, & alij, post Nabuchodonosor, vsque ad Cyrum minimum, regnasse quatuor Reges Chaldæorum, scilicet, Euilmerodach, Nighlarum, Labassardachum, & Nabonidum: & huic vltimo tribuunt decem & septē annos, quamquam in nominibus horum Regum, & in nominandis annis, quibus regnarunt, mira fit varietas in autoribus. Ex loco autem Ierem. 27. nihil in contrarium probatur: tum quia ibi non excluduntur alij: tum etiā quia illa phrasis, scilicet: *Dedi regnum ei & filio eius, & filio filij eius*: tantundem valet, ac si dictum esset: & filiis eius: non ergo significatum est, tantum per duas generationes duratum fuisse regnum illud.

Habemus ergo septuaginta annos huius ætatis vſque ad Cyrum: reliqui vſque ad Incarnationem numerandi ſunt, aut per hebdomadas Danielis, & hæc fuiſſet certiffima ſupputatio, ſi conſtaret ſatis de initio illarum: ſed quantum hoc habet ambiguitatis, tantum eſt incerta hæc ratio ſupputandi, aut per imperia ſupputando annos, quibus durarunt imperia Perſarum, & Græcorum, nam de imperio Romanorum certiffimum eſt, Chriſtum Dominum incarnatum, vel natum fuiſſe anno quadrageſimo primo imperij Auguſti Cæſaris, qui fuit trigelimus monarchiæ Romanorum. Quam vero ſit incerta duratio vtriuſque monarchiæ, tam Perſarum, quam Græcorum, ſatis conſtat ex ſupra dictis de hebdomadibus Danielis. Aut denique numerare poſſumus hos annos per Olympiades, quæ videtur mihi omnium probabiliffima ratio, niſi locus ille libri, *Michael enim ſecundum legem iſta ſciſſit*. Nam cum ſciſſit

C Machab. m. i. ferulupum iniecit. Nam contra a-
pud omnes Incarnationem, seu ortum Domini co-
cogisse in Olympiadis centesimæ nonagesimæ quarte
anno tertio aut quarto: Cyrum vero cepisse re-
gnare initio Olympiadis quinquasimæ quintæ. Ita-
enim ponit Eusebius & fere omnes in hoc conve-
niunt. Iuxta quam computationem constat ab initio
Cyrus fuisse a Ælepuagesimo anno Babylonicæ capti-
uitatis expleto, vsque ad incarnationem interfuisse
fere centum triginta nonem Olympiadis, quæ con-
tinent quingentos quinquaginta quinque annos,
quibus si addantur septuaginta captiuitatis, effici-
untur sexcenti viginti sex anni. Sed ab his sunt fine
dubio aliqui tollendi, propter citatum locum Ma-
chabæorum, præterquam quod incertum est id, quod
sumitur de initio regni Cyri. Quia licet frequentius
asseratur triginta annis regnasse, non tamen con-

stat, imo valde dubium est, an omnes illos regnaue-
rit post captam Babyloniam, quia verisimile est pri-
us aliquos annos regnassem in Perside. Vnde etiam
dubium, an initium regni eius in principio Olym-
piadis quinquagesimæ quintæ, intelligendum sit
simpliciter de regno eius in Perside, vel post captam
Babyloniam. Quocirca in hac re nihil inuenio quod
possim secure affirmare, nisi hoc solum, à primæ re-
gificatione Templi sub Cyro durasse minimum
quadringentos quinquaginta quinque annos, quia
certum est, initium hebdomadarum Danielis non
posse summi ante illam reedificationem factam sub
Cyro, quibus si addamus septuaginta annos capti-
uitatis, efficiuntur quingenti viginti quinque, quæ
vt minimum tribuendi sunt huic ætati. An vero
plures fuerint, mihi non constat. Verisimilium tamen
existimo plures fuisse: quia hoc magis indicant gra-
uiores, & antiquiores historiographi, quod autem
plures fuerint, etiam me ignorare confiteor, quia
pessimæ autoris graues inter se dissident. Si autem
diuinare licet, & veluti media via inter extrema in-
cedere, demus huic ætati sexcentos annos, parum e-
nim ab hoc numero discrepare potest, si bene o-
mnia compensentur.

Ex quibus omnibus licet colligere, incarnationem
factam esse circa quater mille finum annum à crea-
tione mundi, vt facile patebit computando omni-

Summato-
rius prae-
cedentis sup-
putationis.

ætates supra numeratas. An vero fuerint illi impleti, vel nondum perfecti, non credo posse usque ad numerum omnino certum designari: sed solum, ut dixi, parum ab illo numero distare. Illud vero quod supra diximus, quoniam ad plures quæstiones inferius disputandas necessarium erit, pro certo statuendum est, scilicet, iuxta computationem Græcorum incarnationem factam esse Olympiade centesima nonagesima quarta anno secundo. Iuxta computationem vero Romanorum factam esse anno quadagesimo primo imperij Augusti, ut conveniunt Eusebius in Chronico. & lib. 1. histo. c. 5. Epiphanius in Ancorato & in libro de ponderibus & mensuris aliquantulum a principio, & hæref. 51. & 78. & Beda libro de sex ætatibus: qui omnes docent natum fuisse Christum anno quadagesimo secundo inchoato imperij Aug. Quod expressius ponit Clemens Alex. lib. 1. Stromat. a quibus non desistit Irenæus lib. 3. c. 25. & Tertul. lib. contra Iudæ. ca. 8. dicentes, natum fuisse Christum anno quadagesimo primo imperij Augusti: intelligendi enim sunt, id est, post illum completum. Vnde sic ex omnium sententia, incarnationem, que novem mensibus natiuitatem antecessit, anno quadagesimo primo imperij Augusti perfectam fuisse.

Dubitatio. Sed quæret tandem aliquis, quo anni mense facta sit incarnatio, non enim defuit quidam Mattheus Beroaldus, qui lib. 4. suæ Chronog. c. 2. dicere ausus fuerit, Christum natum esse mense Septembri, in æquinoctio autumnali, unde sit incarnationem factam esse in medio mensis Decembris. Sed est temeraria sententia contra vniuersalem Ecclesiæ Latinæ traditionem & consuetudinem, quæ habet, Christum fuisse natum die vigesima quinta Decembris: & incarnationem fuisse factam die vigesima quinta Martij. Hoc satis patet ex sensu & vsu Ecclesiæ, quem fuisse antiquissimum constat ex Aug. lib. 4. de Trinita. c. 5. & ferm. 18. de nativ. & ex Clem. Alexand. lib. 1. Stromat. & Nicepho. lib. 1. histo. c. 12. Chrysost. hom. 1. in Luc. & homilia sequenti, quæ est de Natali Domini, qui aduertit conceptionem & natiuitatem Christi Domini cum conceptione & natiuitate Ioannis Baptistæ ita fuisse per omnia quatuor annitēpora distributas, ut singulis primis mensibus vniuersi usque temporis anni, alterutra cadat cōceptio vel natiuitas: videlicet primis mensibus veris & hyemis incarnatione & natiuitas Christi, primis autem mensibus autumnii & æstatis conceptio & natiuitas Ioannis Baptistæ.

SECTIO II.

Utrum conuenient tempore facta sit incarnatio.

Quæstio hæc ex eo capite nonnullam difficultatem habet, quod tantum Dei beneficium nō videbatur tot annis & seculis differendum, quam difficultatem obiecit Augustino quidam Porphyrius paganus in epist. 49. de sex quæstionibus contra paganos quæ. 2. eandemque quotidie interrogant Gentiles, cum primum illis Euangelium prædicatur. Nam si Deus (inquiunt) propter salutem & amorem hominum, homo factus est, cur non antea venit, ne tantam hominum multitudo periret? & eandem attingens Chrysost. hom. 27. super ad Rom. circa illud c. 14. Iuxta reuelationem mysterij temporibus æterni taciti, inquit, Si quæseris quæ ratione nunc tandem apparuit, periculosam rem facies, mysteria Dei curiose examinans. Et rationem illorum exigens, neque enim talia curiose inquirenda, sed diligenda sunt, & amplectenda. obedientiam enim fides exigit, non curiositatem. Et ad simile propositum dixit Irenæus lib. 4. contra hæref. caput. 67. Nontu Deum facis, sed DEVS te. Si ergo opera Deies, manum artificis tui expecta opportune etiam facientem. Sed hæc dicunt patres ad eos qui animo curioso, & ad impugnandam fidem hæc interrogant. Nobis vero necessarium est, aliquam rationem reddere eius,

quæ in nobis est, fidei. Cum enim omnia quæ a Deo fiunt, ordinate, & conuenienter fiant, non deerit aliqua sufficiens ratio ad hanc fidem explicandam.

Dico ergo primo non oportuisse, hoc mysterium statim in initio mundi fieri, sed conuenienter tot seculis & temporibus dilatum esse. Aduertendum est non dici ita conueniens, quin si Deus aliud facere voluisset, & mysteriū hoc multo ante perficere, potuisset etiam illud esse conueniens iuxta rationes & fines, quos Deus veller intendere: sed dicitur esse conueniens in primis, quia simpliciter potuit bene & honeste ita fieri absque vlla indecentia, & deinde quia considerata magnitudine mysterij, & causis, & rationibus propter quas a Deo fiebat, expediens fuit tanto tempore differri, & hoc sensu est omnino certa hæc veritas, quæ sufficienter auctoritate Dei id facientis comprobata est: omnia nō sapientissime prouidet, & in numero, pondere, & mensura disponit.

Ratione præterea declaratur, nam primo si loquamur de initio hominis in statu innocentie, ante peccatum, non fuit conueniens tunc fieri hoc mysteriū, præter rationē D. Tho. supra, quia oportuit tantum mysterium prius fide teneri ab Angelis & hominibus, & Christum ita creditum ab eis adorari & sperari, ut autorem suæ salutis. Secundo, si loquamur post peccatum commissum, similiter fuit conueniens ex parte ipsius mysterij, propter fidem & venerationem eius, ut prius multis temporibus esset prædictū & præfiguratum, ut facilius crederetur, & post longam expectationem maiori affectu & veneratione susceperetur. Sic Augustin. tractat. 31. in Ioan. inquit Multi dicunt, quare non antea venit Christus? Quibus respondendum est, quia nondum venerat plenitudo temporis, moderante illo per quem facta sunt tempora. Sciebas enim quando venire deberet. Primo per multam seriem temporū, & annorum prædicendus fuit, non enim aliqui paruum venturum fuit, diu fuerat prædicendus semper tenendus: quanto maior index veniebat, tanto præconū longior series præcedebat.

Secundo ex eodem August. lib. 83. qq. 9. 43. quia oportuit vniuersum paulatim perficere, & in singulis ætatibus habere decorem suum: sicut homo in ipsa corporis ætate paulatim progreditur ab infantia usque ad senectutem: Et quicunque, inquit Augustinus, ad certam sapientiam peruenerunt, non nisi ab eadem veritate suarum sigillatim ætatum opportunitate illustrati sunt. A qua veritate ut populus sapiens fieret ipius generis humani oportuna ætate homo susceptus est.

Vnde sumitur tertia ratio ex parte ipsorum hominum: quos oportuit prius disponi ad tantum mysterium suscipiendum. Duobus autem modis tanta successione temporum dispositi sunt: primo directe prius per naturalem legem, & generalem promissionem & spem mediatoris: postea per legem scriptam, & expressiores prophetias, & plures ceremonias & sacrificia: quæ omnia Christum promittebant, & præfigurabant. Secundo, quasi indirecte permittendo, ut Paulus ait ad Rom. 11. & ad Gala. 3. omnes fere homines sub peccato & incredulitate concludi, ut suam fragilitatem agnoscerent, & humiliores fierent ad tantam Dei gratiam agnoscendam, & suscipiendam. Vnde etiam factum est, ut dilato beneficio & necessitate crescente, desideria Saluatoris crescerent. Quæ omnia Diuus Thomas hic attigit, & latius Irenæus lib. 4. contra hæref. cap. 75. Theod. Dor. lib. 6. de curationibus Græcorum ad finem. Chrysost. homil. 4. ad Coloss. colum. 4. & homil. 9. ad populum, ubi inter alia ait, Non si aliquid vtile est, ideo statim dari debet, nam etiam solidus cibis vilis est, non tamen datur in principio. Et Eusebius lib. 1. histor. cap. 2. & Nicephorus lib. etiam 1. caput. 3. & optime Leo Papa sermon. 3. de Natiuita caput. 4. Gregor. Nyss. oratio. de natali Domini. Et Bernardus ser. 1. de aduentu. Ambr. & expositores circa illa verba ad Gal. 3. Lex paedagogus noster fuit in Christo. Et circa illa ca. 4. Gal. 3. & 4.

Cum

Theophyl.
Heb. 9.
simil.

Cum essemus paruuli, sub elementis huius mundi eramus seruientes. Et Theophylact. super ad Heb. 9. exponens illa verba: Nunc autem semel in consummatione seculorum ad probationem peccati per victimam, sui ipsius manifestatus est. Vbi ex Greg. Nyss. hæc verba refert: Quomodo infirmi medici intus adhuc febri corpus subpurgante, cum per morbum facientes causas adhuc accenditur, nullum adhibent egroti ex cibo auxilium, expectantes tantisper, dum malum hoc ad summum increuerit, sic & nobiscum actum est. Expectauit animarum medicus, donec vniuersa malitia agritudo panderetur, &c.

Theodor.
Soluto ob-
iecto.

August.

Conclusio 2.

Obiecto.
Genes. 9.
Isai. 2.

Quarto addi potest, explicando magis superior rationem, quia si Christus Dominus in principio mundi venisset, pauci tunc essent homines qui eius præsentia fruerentur, & doctrinam ab eius ore susceperent, & abundantiam gratiæ in eius aduentu communicatam, unde exigui etiam essent numerus hominum, quibus Christi Euangelium, vel ab ipso, vel à discipulis prædicari posset. Ex quo rursus fieret, ut paulatim procedentibus temporibus, fidei & charitatis seruuor languerent. Hæc est enim hominum conditio, ut non multum in officio virtutis seruenter perseverent, sicut & ante Christi aduentum in ipsa Dei cognitione, & honestate morum visum est; ille primus seruuor doctrinæ & gratiæ eius, breui tempore, & in paucis hominibus durasset: postea vero quando genus humanum plenius propagatum esset, & maior hominum multitudo tanto remedio indigeret, iam fides huius mysterij plurimum obscurata esset: unde fieret, ut pauciores illius gratiæ & beneficiis fruerentur. Quam rationem significasse videtur Theodoret. supra, cum dixit: Si in principio mortem subisset, quando peccatum non perinde effugium fuisset, nemo deinde credidisset. Et ex hac ratione soluitur obiectio supra tacta, scilicet, quod si antea venisset Christus, plures salui fierent. Quoniam enim non sit contemnenda responsio Augustini, ex prædestinatione Dei desumpta, scilicet, tunc venisset, quando agnouit electis suis magis profuturum eius aduentum, ut circa litteram D. Thomæ adnotauimus, & sumi potest ex eodem libro de bono perseverantiz capite nono, & libro de prædestinatione Sanctorum c. 9. Responderi tamen potest etiam ex dictis, considerata hominum conditio, & ordinario modo diuinæ providentiæ, plures homines fuisse saluandos per mysterium incarnationis factum post multa tempora, quando iam mundus erat quasi perfectæ ætatis, quam si in principio fieret.

Dico secundo, Conueniens fuit, mysterium hoc non differri vsque ad finem mundi, sed multo etiam ante illud fieri. Hæc conclusio adeo est per se clara, ut nullus de illa vnquam dubitauerit, eamque à fortiori probant obiectioes & rationes dubitandi in principio positæ. Probant etiam rationes factæ pro superiori conclusione, si bene accommodentur. Sicut enim pertinet ad dignitatem mysterij, ut aliquā diu expectaretur, & prædiceretur, ita maxime pertinet, ne tanta esset dilatio, ut iam & mores essent omnino corrupti, & fides eius prorsus amissa, & spes quasi desperata, quod certe timendum fuisset, si amplius dilatum esset. Quod facile crederet quicunque corruptionem morum, tam in lege naturæ quam in lege scripta factam, cum ad fines suos deuenissent, considerauerit. Ac denique si statim post incarnationem mundi duratio finiretur, quibus profuisset tantum mysterium, aut pro quibus sacramenta fuissent instituta, itaque in hoc nulla relinqueretur dubitandi ratio.

Sed obicitur, quia in Scriptura sacra dicitur venturus Messias in nouissimis diebus, ut patet Genes. 49. Isai. 2. & Mich. 4. & Daniel. 2. hoc autem vide-

tur significare, id est, in ultimis temporibus, seu in fine mundi. Responderetur breuiter, totum hoc tempus noui Testamenti vocari tempus nouissimum, ut patet prima Canonica Ioan. cap. 2. *Elioli iam nouissima hora est.* Et 1. Corint. 10. vocatur finis seculorum. Potest autem sic appellari, vel quia in hoc tempore data est lex gratiæ, quæ fuit vltima, post quam alia non speratur: vel quia in hoc tempore complentur omnes prophetiæ, & prædictiones Dei: qua fortasse ratione dicitur ad Galat. 4. *Plenitudo temporum.* Vel quia distinguendo durationem mundi per ætates, ut supra fecimus, hæc est vltima: quæ licet diuturnior sit, tamen vna semper censetur, quia non fit in ea notabilis aliqua mutatio, per quam solent distinguui huiusmodi ætates, sed durat semper & duratura est eadem Ecclesia, idem modus regiminis in ea, & eadem gratiæ communicatio. Ad quem modum exponitur à Patribus parabola illa de vltimo loco vocatis, Matth. 20. Sic etiam Orig. hom. 8. in Iosue vocat hoc tempus mundi vespere. Et Ecclesia in quodam hymno canit: *Vergente mundi vespere*: & in alio dicit: *Deus creator omnium, homo in fine temporum*, & ad hunc modum loquuntur frequenter Patres, & videre est in Athanas. epist. ad Antioch. tom. 1. & in Cyrill. Alexand. in epist. ad Orientales, quæ legitur & probatur in Concil. Chalcedo. actione 1. circa actionem septimam Concilij Constantinopolitani, & eius verba vsurpat Iustinianus Imperator in edicto ad Ioan. nem secundum. Denique August. 1. Genesi contra Manich. cap. 23 hoc tempus vocat mundi senectutem, quia duratione est vltimum, quanquam lib. 83. quaestionum q. 44. iuuentutem mundi illud appelleret, propter vigorem gratiæ, ut ipse se exposuit 1. lib. retractat. cap. 26. Addi vltimo potest, locutionem illam Prophetarum: *Et erit in nouissimis diebus*, sæpe tantumdem valere, ac si dicerent, erit post hæc tempora. Et potissimum ita loquuntur, quando prædicunt aliquid futurum in tempore valde distanti: quod potest dici vltimum respectu præcedentis, licet simpliciter non sit absolute vltimum, ut Act. 2. referens Petrus locum Isai. 2. inquit: *Et erit in nouissimis diebus*, Isai. 2. *effundam de spiritu meo.* Et tamē in Propheta habetur: *Et erit post hæc, effundam, &c.*

Dico tertio, Mysterium incarnationis conuenienti tempore factum est. Hæc sufficienter probata est ex dictis: & confirmari ab aliquibus solet, quia conueniens fuit Christum venire in medio durationis mundi, ut quoad fieri posset minus ab omnibus distaret, ut omnibus commodius subueniret. Vnde Abac. 3. dicitur: *In medio annorum notum facies, & Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud.* Sed non propterea credendum est, tantum duraturum mundum, post Christi aduentum, quantum antea durauit. Hoc enim prorsus incertum est, & tam incognitum, quam est ignoratus dies iudicii. Et locus ille Abac. magis per accommodationem, quam iuxta sensum, & veram expositionem ad hoc citatur. Quo ad hoc ergo solum est probabilis hæc coniectura, quod fuit conueniens Christum venire eo tempore, quo minus distaret ab extremis, quoad commode fieri posset, suppositis aliis circumstantiis, vel conditionibus necessariis. Vltimo tandem confirmatur, quia Christus venit eo tempore, quo magis mundus indigebat eius aduentu. Iam enim non tantum lex naturæ, sed etiam lex scripta pene extincta, & abolita erat. Qua ratione vtuntur sæpe Patres supra citati, & indicatur à Christo Matth. 21. in parabola de patrefamilias, qui plantauit vineam, & sæpe misit seruos, & tandem filium, ut ibi Chrysostom. homil. 69. Anselmus, & alij expostores notarunt, & late exponit Irenæus libro 4. capite 70.

Mich. 4.
Dan. 2.
Respon.
1 Ioan. 2.
1 Corin. 2.

Galat. 4.

Matth. 20.
Orig.Athanas.
Cyrill. Alex.
Conc. Chalced.
Iustinian.
Augustin.Act. 2.
Isai. 2.

Conclusio 3.

Abac. 3.

Matth. 21.
Chrysost.
Anselm.
Irenæus.